

องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษา
นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษา
นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย*

FACTORS AND INDICATORS OF ACADEMIC LEADERSHIP OF DIRECTORS OF
DISTRICT NON-FORMAL EDUCATION AND INFORMAL CENTERS UNDER THE
OFFICE OF THE NON-FORMAL AND INFORMAL EDUCATION: NFE



สร้อยฉัตร บุญมี, พิมพ์ประภา อมรภักดิ์ปิญโญ, ธนีนานา ณ สุนทร

Saraiorn Boonmee, Pimprapa Amornkitpiyino, Taneenart Na-soontorn

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

Saint John's University

Corresponding Author Email: saraiorn2508@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อพัฒนาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ 2. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ประเภทของการวิจัยเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์ฯ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้อำนวยการศูนย์ฯ จำนวน 928 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 270 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มี 2 ตอนคือ 1. แบบสอบถามภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง 2. แบบสอบถามความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์ฯ การเก็บรวบรวมข้อมูลทำหนังสือขอความร่วมมือ ซึ่งแจ้งวัตถุประสงค์การวิจัยถึงกลุ่มตัวอย่าง เพื่ออธิบายถึงจุดมุ่งหมายการทำวิจัยและขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นต้น

ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์ฯ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบคือ 1 การบริหารจัดการสถานศึกษา 2 การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการสถานศึกษา 3 การบริหารจัดการหลักสูตรและการสอน 4 ส่งเสริมและพัฒนาทักษะครู และ 5 การบริหารตนเอง ทีมงาน และความสัมพันธ์กับชุมชน ทุกองค์ประกอบมีความเป็นไปได้ในทาง

ปฏิบัติ และมีความตรงเชิงโครงสร้าง โดยพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ ที่แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (Chi-Square = 8.698, df = 4, p = .06)

คำสำคัญ: ผู้อำนวยการศูนย์; ภาวะผู้นำ; ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ

Abstract

This research the objectives were 1) to develop the academic leadership factors of the directors of the non-formal and informal education center, 2) to develop the academic leadership factor indicators of the directors of the non-formal and informal education centers. The research method consisted of 2 steps: 1) development of academic leadership factors of the directors of the Center for Non-Formal and Informal Education in the District and 2) the development of indicators of academic leadership factors of the directors of the Center for Non-Formal and Informal Education The data were analyzed by means and standard deviation.

The results of this research display that the academic leadership of the directors was comprised of 5 factors: 1) the school management, the academic atmosphere promotion, the curriculum and instruction management, the teacher's skills promotion and development, and self-management, teamwork and community relations. Every factor has practical possibility and has structurally straight, according to the Chi-square which revealed the statically insignificant difference from zero (Chi-Square = 8.698, df = 4, p = .06).

Keywords: Center Director; Leadership; District Non-formal Education and Discretionary Education Center

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการสร้างและพัฒนาประชากรของประเทศให้มีความสามารถที่จะพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าอย่างมีสันติสุข การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือพัฒนาประชากรและประเทศชาติ และการศึกษาจึงดำเนินไปได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพจะต้องอาศัยกระบวนการศึกษาที่ได้รับการพัฒนาที่ดีแล้ว การศึกษามีส่วนสำคัญและจำเป็นในการพัฒนาประเทศให้รุ่งเรืองทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และวัฒนธรรม เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรม และสร้างภูมิปัญญาให้แก่สังคม โดยระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องมีเนื้อหาสาระ และกระบวนการ

เรียนการสอนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีหลักการที่ดี และจำเป็นต้องอาศัยการบริหารที่กระจายอำนาจให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด รวมถึงระบบการศึกษาได้รับการพัฒนามาตลอด แต่ยังไม่สามารถบรรลุผลตามที่กำหนดไว้เท่าใดนัก เพราะยังมีปัญหาด้านคุณภาพของผลผลิต ด้านการกระจายโอกาสทางการศึกษา ด้านการบริหาร การศึกษา และด้านการระดมสรรพกำลังเพื่อจัดการศึกษา จึงมีความจำเป็นในการปรับปรุงระบบ การศึกษาให้สอดคล้องกับเงื่อนไข และการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อย่างเป็นระยะ ๆ เป็นสิ่งที่ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องตระหนัก ทั้งนี้เพื่อให้สามารถพัฒนาประเทศได้อย่าง เหมาะสมกับสภาพ และความต้องการของประเทศในอนาคต (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2553)

การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการศึกษา ซึ่งเปิดโอกาสให้กับ ผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาระบบโรงเรียนตามปกติ ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ พัฒนาตนเองให้ สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะอ่อนตัวให้ผู้เรียน มีความสะดวกเลือกเรียนได้หลายวิธี จึงก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนและสังคมเป็นอย่างดี การศึกษานอกโรงเรียนมีความหมายครอบคลุมถึงมวลประสบการณ์การเรียนรู้ทุกชนิดที่บุคคล ได้รับจากการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ตามธรรมชาติการเรียนรู้จากสังคม และการเรียนรู้ที่ ได้รับจากโปรแกรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในโรงเรียนตามปกติ เป็น กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติ ได้มีโอกาสแสวงหา ความรู้ ทักษะ ทศนคติ เพื่อมุ่งแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ฝึกฝนอาชีพ หรือการพัฒนาความรู้ เฉพาะเรื่องตามที่ตนสนใจ (อาชัญญา รัตนอุบล, 2555) จากการประเมินผลการปฏิรูปการศึกษา ในทศวรรษที่สองที่ผ่านมา ยังมีจุดอ่อนที่ต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข เรื่องของการศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยปัญหาที่ประสบ คือ 1) ขาดการมีส่วนร่วมในการจัด การศึกษาของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน 2) หลักสูตรการศึกษาที่ยังไม่สอดคล้องกับ ความต้องการของชุมชน 3) สภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ แหล่งบริการ และองค์ความรู้ต่าง ๆ ยัง ไม่สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น และ 4) ยังขาดคุณภาพและมาตรฐานการใช้บริการ การศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน 5) ยังขาดเนื้อหาและวิธีการที่เหมาะสมที่ทำให้ สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควรทำให้การศึกษาตลอดชีวิตยังไม่เป็นวิถีชีวิตของคนไทยในชาติ จากการ ศึกษาวิจัยของจินตนา ทิศกระโทก (2559) เรื่องปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการใช้หลักสูตร การศึกษานอกระบบของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย พบว่า ผู้บริหาร ครู และนักศึกษา มีความเห็นว่าปัญหาการใช้หลักสูตร การศึกษานอกระบบของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบของสถานศึกษา อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับ ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการจัดหลักสูตร รองลงมาด้านการวัดและประเมินผล ด้าน วิธีการจัดการเรียนรู้ และด้านสื่อการเรียนรู้ตามลำดับ อย่างไรก็ตามในการจัดการศึกษา เพื่อให้

บรรลุเป้าหมายนั้น จำเป็นต้องอาศัยผู้นำโดยเฉพาะผู้นำทางการศึกษา ความสำคัญของผู้นำในองค์กรทางการศึกษาหรือผู้บริหารสถานศึกษาธีระ รุญเจริญ (2557) ได้กล่าวว่า การบริหารกิจการใด ๆ ที่เกี่ยวกับสาธารณะ ในยุคโลกาภิวัตน์ มีความจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารมืออาชีพ ในด้านการจัดการศึกษาของประเทศชาติก็เช่นกัน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ จะต้องอาศัยผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ จึงจะทำให้การบริหารการศึกษาประสบความสำเร็จและเป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ และยังได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารการศึกษาต้องเป็นผู้นำทางวิชาการอย่างแท้จริง การศึกษาจึงจะเจริญก้าวหน้า สอดคล้องกับวีระยุทธ ชาติตะกานัญญ (2556) ได้กล่าวถึงสถานศึกษาที่จะประสบความสำเร็จ มักจะมีผู้บริหารที่มีความสามารถในการนำบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา คือ ผู้อำนวยการ (Facitator) เป็นผู้นำ (Leader) เป็นผู้สนับสนุน (Supporter) และเป็นผู้นำนวัตกรรม (Innovation) เข้ามาสู่สถานศึกษาและเป็นผู้ผลักดันการปฏิรูปการศึกษาให้ก้าวหน้า โดยเฉพาะในส่วนการจัดการเรียนการสอนนั้น จำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่มีความรอบรู้ทางด้านวิชาการ ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการย่อมสามารถบริหารปรับปรุง พัฒนาและส่งเสริมวิชาการให้ได้ผลดียิ่งขึ้น จะก่อให้เกิดสภาพที่เอื้อต่อ การทำงานของครู ช่วยทำให้คุณภาพการสอนของครูดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพนักเรียนในที่สุด และสถาบัน พัฒนาความก้าวหน้า

จากผลการปฏิรูปการศึกษานอกโรงเรียนดังกล่าวเป็นสิ่งสะท้อนคุณภาพของการศึกษานอกโรงเรียน คือภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและตอบสนองต่อการปฏิรูปการศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ
2. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี คือ เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ผู้อำนวยการศูนย์ จำนวน 928 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 270 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คือ แบบสอบถาม มี 2 ตอน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ วุฒิการศึกษา การศึกษาอบรมการบริหาร และประสบการณ์ในการบริหาร มีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ (Rating Scale) โดยมีเกณฑ์การตรวจให้คะแนนดังนี้ 4 หมายถึง ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ มากที่สุด 3 หมายถึง ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ มาก 2 หมายถึง ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ น้อย 1 หมายถึง ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ น้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทำหนังสือถึงผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 77 จังหวัด เพื่อแจ้งเหตุผลความสำคัญการวิจัยและขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอจากนั้น ผู้วิจัยคัดเลือกข้อคำถามที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ในระดับมากและมากที่สุด ร้อยละ 80 ขึ้นไป หากพบว่าแบบสอบถามไม่สมบูรณ์หรือไม่ได้รับคืนผู้วิจัยจะส่งแบบสอบถามให้ตอบอีกครั้งและนัดรับคืนด้วยตนเอง 1) ร่างตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ที่ได้จากตอนที่ 1 2) ตรวจสอบตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ โดยสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 ท่าน มีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

จัดเตรียมเอกสารประกอบการสนทนากลุ่มโดยนำตัวบ่งชี้ของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ติดต่อประสานงานกับผู้ทรงคุณวุฒิโดยส่งหนังสือออกโดยวิทยาลัยปรัชญาและการศึกษา มหาวิทยาลัย เซนต์จอห์น เพื่อจัดการสนทนากลุ่มผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ด้วยแอปพลิเคชัน ZOOM

ขั้นตอนการดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยดำเนินการจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้วยผู้วิจัยเอง โดยมีผู้บันทึกเทป 1 คน และผู้จัดบันทึก 1 คน เป็นผู้จัดบันทึกและผู้วิจัยเป็นผู้บันทึกเทปการจัดการสนทนากลุ่ม การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มโดยใช้การรวบรวมจากประเด็น การจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในประเด็นความคิดเห็น โดยพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์สถิติพื้นฐานของตัวแปรไม่ต่อเนื่องด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าความถี่ร้อยละ เพื่ออธิบายลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้วยสถิติพื้นฐานของตัวแปรต่อเนื่องโดยใช้ค่าสถิติที่ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ความเบ้ (Skewness) ค่าความโด่ง (Kurtosis) ค่า Kolmogorov-Smirnov เพื่ออธิบายลักษณะการแจกแจงของตัวแปร ได้แก่ ลักษณะการแจกแจงแบบปกติ (Normality) ความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงระหว่างตัวแปร (Linearity) ความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงระหว่างตัวแปร (Linearity) ภาวะร่วมเส้นตรงพหุ (Multicollinearity) และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน พร้อมทั้งวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พัฒนาการประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ผลการวิจัยพบว่า โมเดลการวัดตัวแปรภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาได้จากค่าไค-สแควร์ที่แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($\text{Chi-square} = 8.698, \text{df} = 4, p = .06$) เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปร พบว่าค่าน้ำหนักองค์ประกอบทั้งหมดมีค่าเป็นบวกมีค่าตั้งแต่ .086 ถึง .333 โดยค่าน้ำหนักองค์ประกอบมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกตัว ตัวแปรที่มีน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ ตัวแปรการส่งเสริมบรรยากาศวิชาการสถานศึกษา (ACA2) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .333 และมีการแปรผันร่วมกับตัวแปรภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (ACA) สูง (ร้อยละ 72.90) ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัวมีค่าขนาดใกล้เคียงกันแสดงให้เห็นว่าตัวแปรเหล่านี้มี

ความสำคัญในการวัดตัวแปรภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาณาระบบ และการศึกษาตามอัยาศัยอำเภอ (ACA) ใกล้เคียงกัน รายละเอียดตามตารางที่ 1

ตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ					FSR
	สปส.	SE	t	CSS	R ²	
ACA1	.156	.014	11.435**	.681	.463	.410
ACA2	.333	.021	15.716**	.854	.729	.785
ACA3	.290	.018	15.731**	.854	.730	.907
ACA4	.306	.019	15.808**	.858	.737	.937
ACA5	.086	.012	7.263**	.476	.226	.330

$\chi^2 = 8.698$; $df = 4$, $p = .069$, $GFI = .981$, $AGFI = .962$, $RMR = .00162$

หมายเหตุ : ** $p < .01$

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัดภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาณาระบบและการศึกษาตามอัยาศัยอำเภอ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พัฒนาตัวบ่งชี้องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาณาระบบและการศึกษาตามอัยาศัยอำเภอ ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์ประกอบด้วย ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1) การบริหารจัดการสถานศึกษา องค์ประกอบที่ 2) การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการสถานศึกษา องค์ประกอบที่ 3) การบริหารจัดการหลักสูตรและการสอน องค์ประกอบที่ 4) ส่งเสริมและพัฒนาทักษะครู และองค์ประกอบที่ 5 การบริหารตนเอง ที่มงาน และความสัมพันธ์กับชุมชนทุกองค์ประกอบมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และมีความตรงเชิงโครงสร้างโดยพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ ที่แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (Chi-Square = 8.698, $df = 4$, $p = .06$ และ 2. องค์ประกอบที่ 1 มี 5 องค์ประกอบย่อย มี 12 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 2 มี 6 องค์ประกอบย่อย มี 18 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 3 มี 4 องค์ประกอบย่อย มี 18 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 4 มี 8 องค์ประกอบย่อย มี 17 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบที่ 5 มี 2 องค์ประกอบย่อย 14 ตัวบ่งชี้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาณาระบบและการศึกษาตามอัยาศัยอำเภอ มีทั้งสิ้น 5 องค์ประกอบ 79 ตัวบ่งชี้ มีประเด็นที่จะอภิปราย คือ องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาณาระบบและการศึกษาตามอัยาศัยอำเภอ และตัวบ่งชี้

องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ อภิปรายผล ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การบริหารจัดการสถานศึกษาผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.64$) มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากถึงมากที่สุดมากกว่า ร้อยละ 85 ทุกตัวบ่งชี้

สำหรับตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบที่ 1 การบริหารจัดการสถานศึกษา ประกอบด้วย 12 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) มีการกำหนดทิศทางการบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับยุคสมัยและมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ 2) มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ที่สอดคล้องกับนโยบาย 3) มีการเผยแพร่วิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าประสงค์ของสถานศึกษาไปยังกลุ่มเป้าหมาย ผู้รับบริการให้ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง 4) มีการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี 5) มีการจัดทำคำสั่งแต่งตั้งมอบหมายให้ครูและบุคลากรปฏิบัติตามภารกิจอย่างชัดเจน 6) มีการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์หรือทิศทางการพัฒนาองค์กร 7) มีการส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างต่อเนื่อง 8) มีการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 9) มีการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง 10) มีการระดมความคิดเห็นของครู บุคลากรทางการศึกษาในการวิเคราะห์ SWOT ของสถานศึกษา 11) มีการร่วมประชุมครูและบุคลากรในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ของสถานศึกษาให้เป็นไปตามสภาพและความต้องการของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย และชุมชน 12) ส่งเสริมสนับสนุนการทำวิจัยของครูเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553) กล่าวถึง องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านความสามารถ 3) ด้านการนิเทศ 4) ด้านการวางแผน 5) ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ และแนวคิดของรุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2557) กล่าวถึง องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมี 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการจัดการสถานศึกษา วางแผนยุทธศาสตร์ วางแผนปฏิบัติการ 2) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรและการสอนและ 3) ด้านการบริหารตนเอง ทีมงาน และชุมชน เช่นเดียวกันกับพรรณมณ พินทสมิ (2560) ได้ทำวิจัยผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานด้านการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานีมีระดับการบริหารงานวิชาการเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการนิเทศ ภายใน ด้านสื่อนวัตกรรม เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนมีการปฏิบัติในระดับมากทุกด้าน

องค์ประกอบที่ 2 การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของสถานศึกษา (ACA2) ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภออำเภอ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} = 4.39) มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด มากกว่า ร้อยละ 85 ทุกตัวบ่งชี้ และโมเดลการวัดตัวแปรภาวะผู้นำทางวิชาการมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รวมทั้งมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง และเป็นประโยชน์ เช่นเดียวกับ สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์ (2556) ส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ โดยกำหนดความคาดหวังสำหรับการเรียนรู้ของนักเรียนและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนไว้ในระดับสูง โกลด์ซิด และให้กำลังใจบุคลากรและนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนแบบมืออาชีพอ

องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการหลักสูตรและการสอนผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =4.64) มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด มากกว่า ร้อยละ 85 ทุกตัวบ่งชี้ และโมเดลการวัดตัวแปรภาวะผู้นำทางวิชาการมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รวมทั้งมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงและเป็นประโยชน์ เป็นไปตามแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ (2551) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการหมายถึง ความสามารถในการนำบุคลากรของสถานศึกษาให้ร่วมมือปฏิบัติงานจนบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งงานด้านวิชาการเป็นงานหลักที่สำคัญที่สุดในการบริหารและจัดการศึกษาในสถานศึกษา ผู้นำต้องมีความรู้ความเข้าใจขอบข่ายเนื้อหา และหลักการบริหารงานด้านวิชาการอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับขอบข่ายงานวิชาการ ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศภายในด้านการวัดและประเมินผลการศึกษาและด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

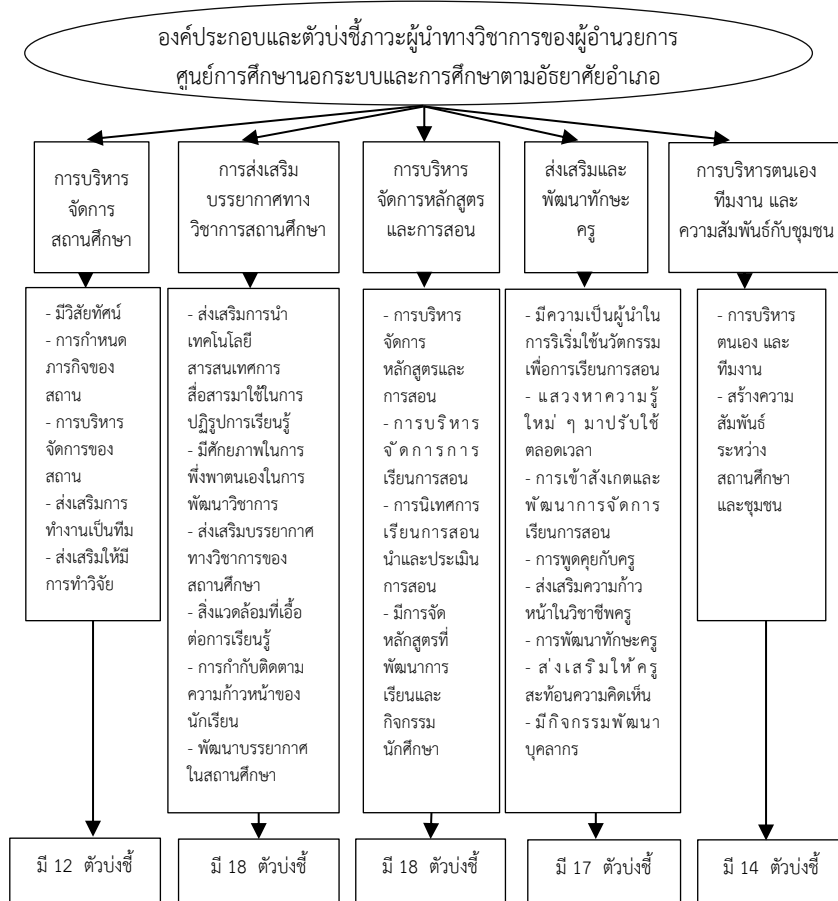
องค์ประกอบที่ 4 ส่งเสริมและพัฒนาทักษะครูผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =4.44) มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด มากกว่า ร้อยละ 85 ทุกตัวบ่งชี้ และโมเดลการวัดตัวแปรภาวะผู้นำทางวิชาการมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รวมทั้งมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง และเป็นประโยชน์สอดคล้องกับอังคณา ฉางข้าวคำ (2557) การพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพครู เป็นการส่งเสริมและเพิ่มความถนัด ทักษะและความสามารถของครูให้สามารถปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น เป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่ควรให้ความสำคัญ และติดตามผลของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อนำมาทบทวน ปรับปรุงหรือเลือกใช้วิธีการใหม่ที่เหมาะสมกว่าต่อไป

องค์ประกอบที่ 5 การบริหารตนเอง ทีมงาน และความสัมพันธ์กับชุมชนผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =4.79) มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด มากกว่า ร้อยละ 85 ทุกตัวบ่งชี้ และโมเดลการวัดตัวแปรภาวะผู้นำทางวิชาการมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รวมทั้งมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง และเป็นประโยชน์

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า สำหรับตัวบ่งชี้ การบริหารตนเอง ทีมงาน และความสัมพันธ์ กับชุมชน มี 14 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม รวมถึงบุคลิกภาพที่ดีเหมาะสมกับจรรยาบรรณวิชาชีพ 2) ผู้บริหารปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ 3) ผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในด้านบุคลิกภาพที่ดี และในด้านความเป็นอยู่อย่างพอเพียง อนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) มีการศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพของครูและบุคลากรก่อนการมอบหมายงาน 5) มีการสร้างขวัญกำลังใจ ยกย่อง ชมเชย เสริมแรง แก่ครูและบุคลากร ให้ตั้งใจ และอุทิศตนเพื่อปฏิบัติหน้าที่ 6) มีการส่งเสริมสนับสนุนการประกาศเกียรติคุณ มอบโล่รางวัลสำหรับครูและบุคลากรที่ตั้งใจปฏิบัติงานในหน้าที่ และมีผลงานดีเด่น 7) มีการแนะนำและใส่ใจในชีวิตความเป็นอยู่ของครูและบุคลากรในสถานศึกษาของตนเอง 8) มีสวัสดิการให้กับครูและบุคลากรในสถานศึกษา อาทิ การจัดหาเสื้อทีม เป็นต้น 9) มีการจัดกิจกรรมเพื่อความรัก ความสามัคคีของหมู่คณะในงานวันสำคัญตามเทศกาลต่าง ๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ เป็นต้น 10) มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนและชุมชน 11) มีการส่งเสริมสนับสนุนให้จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากศูนย์การเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนของตนเอง 12) มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูได้เรียนกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรให้ความรู้กับผู้เรียนและกลุ่มเป้าหมาย 13) มีการจัดทำทำเนียบแหล่งเรียนรู้แสดงภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานข้อมูลของชุมชน 14) มีการส่งเสริมให้ครูสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนด้วยการสนับสนุนช่วยเหลือชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่น

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ตามภาพที่ 1



ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) พัฒนาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ และ 2) พัฒนตัวบ่งชี้องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ

1. จากการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 การบริหารจัดการสถานศึกษา องค์ประกอบที่ 2 การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการสถานศึกษา องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการหลักสูตรและการสอน องค์ประกอบที่ 4

ส่งเสริมและพัฒนาทักษะครู และองค์ประกอบที่ 5 การบริหารตนเอง ทีมงาน และความสัมพันธ์กับชุมชนมี

2. ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ มี 5 องค์ประกอบ 79 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ คือ องค์ประกอบที่ 1 การบริหารจัดการสถานศึกษามี 12 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 2 การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการสถานศึกษา มี 18 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการหลักสูตร และการสอน มี 18 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 4 ส่งเสริมและพัฒนาทักษะครูมี 17 ตัวบ่งชี้ และ องค์ประกอบที่ 5 การบริหารตนเอง ทีมงาน และความสัมพันธกับชุมชนมี 14 ตัวบ่งชี้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา เช่น กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นต้น จากผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำทาง วิชาการของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 79 ตัวบ่งชี้ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย อาจนำสาระขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการโดยสถาบันพัฒนา ข้าราชการครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา สอดแทรกเพิ่มเติมไว้ในหลักสูตรการ ฝึกอบรมพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยอำเภอ ด้านทักษะและความสามารถภาวะผู้นำทางวิชาการ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

หน่วยงานที่รับผิดชอบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ควร พิจารณาให้มีการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ เกี่ยวกับ การบริหาร จัดการสถานศึกษา การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของสถานศึกษา การบริหารจัดการ หลักสูตรและการสอน การส่งเสริมความก้าวหน้าในวิชาชีพครู และ การบริการตนเอง ทีมงาน และความสัมพันธกับชุมชน เป็นการลดปัญหาในทางปฏิบัติ ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาเพิ่ม ความสำคัญกับผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ และเกิด ความรู้ความเข้าใจที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน อันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีม มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำทาง วิชาการของผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ดังนี้

1. ควรมีการวิจัยเชิงลึกในเรื่องรูปแบบการจัดบรรยากาศทางวิชาการเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาที่ผลสัมฤทธิ์ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ เป็นต้น
2. ควรมีการศึกษาวิจัยในเชิงลึกเพื่อศึกษาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการที่ส่งผลต่อคุณภาพด้านต่าง ๆ เหล่านี้ เพื่อเป็นการขยายแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ให้มีความครอบคลุมมากขึ้น
3. ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการหรือการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ที่สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา
4. ควรทำงานวิจัยเชิงพัฒนา เพื่อหารูปแบบการบริหารงานวิชาการ ที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนและกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาควรพัฒนาตัวบ่งชี้การปฏิบัติงานวิชาเรียนและการบริหารจัดการสถานศึกษา
5. ควรนำภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาไปทำการวิจัยในรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการประกันคุณภาพภายในของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- จินตนา ทิศกระโทก. (2559). *ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดบุรีรัมย์ (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา)*. บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). *จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- พรระฆมน พินทสมิ. (2560). *การปฏิบัติงานการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี (ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา)*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2557). *การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. สงขลา: บริษัทนำศิลป์โฆษณา จำกัด.

- วีระยุทธ ชาตะกาญจน์. (2556). เทคนิคการบริหารสำหรับนักบริหารการศึกษามืออาชีพ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระ รุญเจริญ. (2557). การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: บริษัท เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด.
- สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์. (2556). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 7(2), 1-8.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2549). การศึกษาและสังเคราะห์รูปแบบการบริหารสถานศึกษาการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาและสถานศึกษาเครือข่ายของผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ รุ่นที่ 1. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- อาชัญญา รัตนอุบล. (2555). การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษา/การเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ. วารสารครุศาสตร์, 40(1), 14-28.
- อังคณา ฉางข้าวคำ. (2557). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อบทบาทหน้าที่ของศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

